

BESZÁMOLÓ A 2021—22. TANÉVI ÁBEL JENŐ ORSZÁGOS LATIN TANULMÁNYI VERSENYRŐL

Az Ókortudományi Társaság — az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával — a 2021/2022-es tanévben is megrendezte, immár 58. alkalommal, országos, Ábel Jenőről elnevezett latin tanulmányi versenyét. A Minisztérium versenyünket a Nemzeti Tehetség Program keretében, az Emberi Erőforrás Támogatáskezelőn keresztül, az NTP-TMV-M-21-B-0004 sz. pályázat révén támogatta.

Az Ábel Jenő Országos Latin Tanulmányi Verseny 2022. február 4-ei első, iskolai fordulón 16 vidéki és 15 budapesti, azaz összesen 31 iskola 348 diákja versenyzett (nagyobb részt az iskolákban, kisebb részt virtuális úton, online felületen): 187-en a *minores* (Budapestről 99, vidékről 88) és 161-en a *maiores* (Budapestről 93, vidékről 68) kategóriában. A *maiores* kategória tételének címe „Még a szemével sem érintette”, a *minores*é pedig „Mit kell tudnia egy rómainak az elefántokról?” volt. Az iskolákból 136 dolgozatot küldtek be, ebből 67-et a *maior* (Budapestről 49, vidékről 18), 69-et a *minor* (Budapestről 43, vidékről 26) kategóriában. A döntő fordulóra 24 (12 vidéki és 12 budapesti) iskolából hívtunk be összesen 101 főt, a *maior* kategóriában 51 (Budapestről 35, vidékről 16), a *minor* kategóriában 50 főt (Budapestről 30 vidékről 20), akik közül 49 *maior*, 47 *minor* versenyző április 9-én az ELTE BTK-n mérhette össze tudását. A *maiores* kategória tételének címe „Egy hős katonáról”, a *minores*eké pedig „A germánok eredetmítosza és szokásai” volt. A két forduló tételei honlapunkon, a <http://abeljeno.elte.hu/> címen megtalálhatóak.

A következőkben bemutatjuk a versenyünkön elkövetett jellegzetes fordítási hibákat, általánosabb körű nehézségeket, a döntő fordulóra koncentrálva, hiszen az első forduló tételeinek buktatóit a tanár kollégák versenyzőik dolgozatait javítva már megismerhették.

A *maiores* kategória idején is széles élmezőny jött létre, és csak elenyésző számban akadt olyan fordítás, amelynek nem volt sok köze a latin szöveghez szemantikai szempontból. De ezek is épkézláb mondatokból álltak, sőt, még kerek történet is összeállt belőlük, vagyis a versenyzők egyike sem adott le olyan dolgozatot, mely lényegében értelmetlen mondatokból állt volna – noha a korábbi években rendre előfordult több vagy kevesebb ilyen versenydolgozat. Ezt már tavaly is megállapítottuk, s akkor örvendetes fejleménynek neveztük. Lehetséges, hogy immáron tendenciáról van szó? Ha így van, az mindenképpen üdvözlendő. Most úgy tűnik, a tavalyi jó eredmények sem annak voltak köszönhetőek, hogy a járványhelyzet miatt az otthoni, megszokott környezetükben dolgozhattak a versenyzők – hiszen idén ez a helyzet már nem állt fenn.

A fordítások tanulságait ismertetve rendszerint előkelő helyen szokott szerepelni a félreszótározásokból eredő hibák taglalása. Már tavaly is megállapíthattuk, hogy összevetve a korábbi évekkkel, nem sok ilyen akadt. Talán ez is egy újabb pozitív tendencia? Egy szöveghely azonban, amely egyébként grammatikailag kifejezetten könnyűnek mondható, a szótár nem eléggé alapos tanulmányozása miatt foghatott ki többeken. A *reliqui sese confirmant* jelentése „a többiek összeszedték a bátorságukat”. A *reliqui* alanyt több versenyző nem a *reliquus* 3-ból, hanem meglepő módon és bonyolultan, a *relinquo* igéből próbálta levezetni, amelynek valóban ez a *praesens perfectum* alakja, igaz, egyes szám első személyben, amelynek végképp nem lenne keresnivalója ebben a mondatban, amit minden bizonnyal a versenyzők is felismertek. Így jöttek létre az olyan fordítások, mint a következő: „hagyják megerősödni”. A szótározáshoz tartozik, hogy a *consequuntur* állítmányt lényegében mindenki helyesen azonosította a *consequor* alakjaként, de többen voltak, akik nem ismerték fel, milyen jelentésben szerepel itt ez az ige. Az egyszerű mondatból („az őrségben lévő cohors centuriói követték őt”) azért lett túlbonyolított félfordítás nem egy dolgozatban, mert a *consequor* „ésszel felér, megért, felfog, belát” jelentését próbálták belehelyezni ebbe az összefüggésbe, kitalálva hozzá egy a szövegnek ezen a pontján jelen nem lévő, imaginárius *accusativus cum infinitivus*-t. A harmadik szótározási, vagy inkább szövegértelmezési

gondot a *spatio* okozta néhány versenyzőnél, ezt többen térbeli távolságnak vélték, noha a szövegben ilyesmiről nincs szó, csupán arról, hogy eltelik valamennyi idő.

Az igeneves szerkezetek jellemzően nem okoztak nagy problémát a versenyzőknek. Egy kivétel volt ez alól, a *castra capta esse*, amely talán a passzív infinitívus miatt bizonyult nehezebbnek, mint a szövegben található többi accusativus cum infinitivo. Amikor azt látjuk, hogy az ablatívus absolutus mellett még a gerundívumos szerkezetet is jól értik a diákok, a tanár kollégákra kell gondolnunk, akiket külön elismerés illet azért, mert a rendelkezésre álló alacsony óraszámban is ilyen kiváló eredményeket érnek el a grammatika oktatása terén.

Éppen ezért minden évben meglepő, hogy olykor olyan versenyzők is elrontanak egyszerű mondatokat, akik különben a bonyolultabb alárendeléseket is jól értik. Erre a legjellemzőbb példa most a következő volt: a „Germani in castra irrumpere conantur”-ban („a germánok megpróbálták betörni a táborba”) többen összekeverték a grammatikai viszonyokat, és létrehozták „a germánok táborá” magyar szerkezetet. Ugyanebben a mondatban a *Germani* főnevet többen „eburók”-nak fordították, minden bizonnyal azért, mert a versenytételt bevezető, magyarázó szövegben szerepelt ez a népnév. Mint minden évben, most is feltűnt, hogy néhány versenyző nem bánik eléggé biztos kézzel a bevezetővel és a lábjegyzetekkel. Volt azonban olyan diák is, aki maga is lábjegyzeteket írt fordításához, melyekben szóválasztásait indokolta, nem csekély irodalmi igényességet mutatva – ezeket is öröm volt olvasni, még ha a kiváló fordítás pontozásába nem is számíthattak bele.

Összegzésül elmondhatjuk, hogy a nem túlságosan könnyű szöveget a versenyzők széles élmezőnye kiválóan megértette. Néhány esetben kis híján hibátlan fordítás született, és különösen örvendetes, hogy több versenyző jó stílusérzékről is tanúságot tett.

A *minores* kategória versenyzői idén két nem annyira elbeszélő, mint inkább leíró jellegű szöveggel találkozhattak: az első fordulóban Sevillai Izidor nyomán olvashattak az ókori rómaiak ismereteiről az elefántokkal kapcsolatban, a döntőben pedig az ókori germánok világnézetéről és szokásairól szóló, Tacitus beszámolóján alapuló szöveggel nyílt alkalmuk foglalkozni. A szövegek e leíró jellegének érdekes kizökkentő hatása volt a fordításokra nézve: mindkét fordulóban sokan szerettek volna múlt időben mesélni a főképp jelen idejű igéket tartalmazó, a narrátor idősikjában is fennálló helyzetet leíró eredeti visszaadása helyett. Talán az magyarázhatja ezt, hogy a diákok a latinórán annak ellenére is inkább *történetekkel* találkozhatnak, hogy általában először (a *praesens historicum* jelenségének jótékony kihasználásával) a jelen időt tanulják és csak később a múlt időket? Mindenesetre ez a probléma is ráirányítja a figyelmet arra, milyen fontos megérteni (és tanárként: megértetni) a szöveg kontextusának és funkciójának jelentőségét a fordításban.

Idén is előfordultak persze más, kisebb jelentőségű típushibák is: különösen érdekes volt például, hogy viszonylag sokan gabalyodtak bele a döntőben az *Argentum et aurum di Germanis non dederunt* mondatba. A kivételesen nem egyszerűen múlt időt (inkább *logicumot*: „nem adtak nekik” > „nincs nekik”) jelentő *perfectum* hatása adódott volna össze a jelen idejű antik szöveg említett szokatlanságával vagy a *di* lábjegyzetben leleplezett, de mégiscsak rendhagyó többes szám alany esetével? Nem tudjuk megválaszolni a kérdést, mindenesetre különös, hogy ezt a tagmondatot a versenyzők egy része, úgy tűnik, nem találta könnyebbnek, mint az utána és belőle következő, első látásra is jóval nehezebb, filozofikusabb állítást (*illos possessio et usus earum rerum haud afficit*). Ez utóbbi pontos fordítását persze nagyban megkönnyítette, ha a versenyző már hallott a pénz erkölcsi hatásairól szóló, Tacitus szövegét mélyen átjáró antik diskurzusról – egy újabb példája annak, hogy egy latin fordítási verseny egyszerűen nem tud kizárólag a nyelvről szólni. A fordításaik alapján szintén kevésbé volt ismerős az ifjú versenyzőknek az ‘árucseré, cserekereskedelem’ (*permutatio mercium*) fogalma, mint arra a feladat összeállítói a saját történelemórai emlékeik alapján számítottak volna – bár ez inkább a történelem-, mint a latintanítás módszertanának tárgykörébe tartozik.

Ebben az évben viszont, talán a visszatérés miatt is a verseny személyes megtartásához, a korábbi évekhez képest általában valamivel kevesebb szótárazási ügyetlenségből adódó hibát lehetett találni a versenyzők munkáiban. Könnyebb lett volna így, kiöltözve, beutazva, nekiülve a szövegre (vagy akár a szótárra és a szövegre egyszerre is) figyelni, mint a tavalyi távolléti lebonyolításkor? Szintén örömmel láttuk, hogy egyes versenyzők láthatóan nagyon rendszeresen,

gondosan vizsgálták a latin mondatok szerkezetét, akár a nyelvtanóráról ismert aláhúzásos módszerig is elmenve a piszkozatukon: a nyelvtani tudatosság akkor is nagy segítség a fordításban (és hasznos eredménye a latintanulásnak úgy általában), ha a fordítás igazán magyaros végső megfogalmazása sokszor megköveteli az eltérést az eredeti mondatok szerkezetétől.

Összegésében tehát megállapíthatjuk, hogy bár úgy tűnik, a szövegek ebben az évben valamivel nehezebbnek bizonyultak a *minores* számára, mint mondjuk a már-már zavarba ejtően jó eredményeket hozó tavalyiban, ők mégis szépen helyt álltak idén is: ha a versenyzők száma nem is érte el a járvány előtt megszokottat (remélhetőleg csak *még* nem), a kategória színvonala szerencsére egyáltalán nincs veszélyben.

Versenyyünkön a helyezettek és a kiemelt dicséretesek az elismerő oklevélen túl könyvjutalomban is részesültek, a dicséretesek teljesítményét pedig oklevéllel ismertük el. Ebben a tanévben a helyezetteken túl mind a kiemelt dicséretesek, mind a dicséretesek versenylogós pólót és vászontáskát, továbbá egy Ókor-folyóirat példányt is kaptak tárgyjutalomként, ily módon összesen 62 főt díjazhattunk. Ezen túlmenően versenyyünk (következő tanévben 11-12. osztályos) helyezettei, kiemelt dicséretesei és dicséretesei részt vehetnek majd (őszén külön felhívást követő regisztráció után) a következő tanévi, májusi arpinói nemzetközi Cicero-verseny jövő januári hazai válogatóversenyén: az itt legsikeresebben szereplő diákok képviselhetik majd hazánkat a latin diákolimpiának számító nemzetközi versenyen.

A könyvjutalmakat idén 9 kiadó nagylelkű felajánlása biztosította. A következő kiadóknak rójuk itt le hálás köszönetünket Versenyyünk lelkes és rendszeres támogatásáért: Szent István Társulat, Tinta, Argumentum, L'Harmattan, Gondolat, Atlantisz, Scolar, Akadémiai és a Lexika. Ezen kívül az Ókor című folyóirat szerkesztősége s kiadója, a Gondolat a két kategória első három helyezettjének és tanáruknak egyéves előfizetést ajánlott fel.

Továbbá a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója, L. Simon László a két kategória helyezettjeinek, kategóriánként összesen 10 főnek egy-egy tiszteleti belépőjegyet ajánlott fel, amely egy diák és egy szülő ingyenes belépésére jogosít fel, és amelyet az év végéig használhatnak fel a díjazottak.

Végezetül szeretnénk köszönetet mondani minden latintanárnak és versenyző diáknak áldozatos munkájukért, az iskolák igazgatóinak a latinoktatás támogatásáért, a verseny szervezőbizottságának a sikeres lebonyolításért. Versenyyünk pénzügyeinek és pályázati teendőinek intézéséért továbbá köszönet jár Adamik Bélának, a tételek kidolgozásában való közreműködésért Simon Lajos Zoltánnak, az adminisztrációs feladatok lelkiismeretes ellátásáért és a honlap működtetéséért Nemes Júliának, a verseny Canvas-felületének létrehozásáért és gondozásáért pedig Nemes Szilviának.

Összegésképpen megállapíthatjuk, hogy versenyyünk több évtizedes hagyományaihoz méltó módon zajlott le, és remélhetőleg fontos szerepet tud betölteni a középiskolai latinoktatás fennmaradásában, amely egyedül képviseli az ókori kultúrát és nyelveket a középfokú oktatásban, és így döntő szerepet játszik a magyar ókortudomány utánpótlásának biztosításában.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma és az Ókortudományi Társaság Ábel Jenő Latin Tanulmányi Versenyének végeredménye
2021/2022. tanév

Maiores kategória

I. helyezett

Gadányi Boldizsár, a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Piroska,
igazgató: Láng György

II. helyezett

Százados András, a budapesti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Acél Zsolt, igazgató: Horváth Bálint

III. helyezett

Rózsa Simon Péter, a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Piroska, igazgató: Láng György

4. helyezett: *Győri Hanna Boróka*, a szoloki Tiszaparti Római Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Piroska, igazgató: Balog Zsolt
5. helyezett: *Rinézer Bianka*, a budapesti Madách Imre Gimnázium növendéke, tanára: Dr. Szücsiné Laczkó Eszter, igazgató: Mészáros Csaba
6. helyezett: *Gajda Sára Erzsébet*, a székesfehérvári Teleki Blanka Gimnázium növendéke, tanára: Gajda Péter, igazgató: Ráczné Kálmán Anikó
7. helyezett: *Oláh Zsófia*, a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Piroska, igazgató: Láng György
8. helyezett: *Stedron Ágnes*, a budapesti Szent László Gimnázium növendéke, tanára: Müller Ágnes, igazgató: Sárkány Péter
9. helyezett: *Gazdag Ferenc*, a budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Péli Ágota, igazgató: dr. Erős-Honti Zsolt
10. helyezett: *Papp Judit*, a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Paulus Frigyes, igazgató: Varga Attila

kiemelt dicséretben részesült

<i>Daróczy Kata</i>	a váci Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Pálfai Remig
<i>Aklan Larion</i>	a budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Péli Ágota
<i>Arany Dóra</i>	a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Paulus Frigyes
<i>Jenei Ákos Zoltán</i>	a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hónich Orsolya
<i>Madár Gergely</i>	a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Paulus Frigyes
<i>Róbert Viktória Katalin</i>	a budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Gimnázium növendéke
<i>Tar Lilla Veronika</i>	a budapesti Madách Imre Gimnázium növendéke, tanára: Dr. Szücsiné Laczkó Eszter
<i>Kepes Péter</i>	a pannonthalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Csertán Judit
<i>Szerb Máttyás Tóbiás</i>	a budapesti ELTE Apáczai Csere János Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Szedenik Hanna
<i>Biró Alexa</i>	a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Bánfay Ágota

dicséretben részesült

<i>Juhos Bálint</i>	a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hónich Orsolya
<i>Legerszki Kornél</i>	a pannonthalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Csertán Judit
<i>Takács Ágota</i>	a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Piroska
<i>Bodó Hanna</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő
<i>Németh Viktória</i>	a budapesti Eötvös József Gimnázium növendéke, tanára: Imre Flóra
<i>Pap Tamás</i>	a budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Péli Ágota
<i>Andrási Kürt</i>	a pannonthalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Csertán Judit
<i>Csák Emma</i>	a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Bánfay Ágota
<i>Tóth Anikó</i>	a budapesti Madách Imre Gimnázium növendéke, tanára: Dr. Szücsiné Laczkó Eszter
<i>Kiss Krisztián</i>	a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Paulus Frigyes
<i>Babcsányi Tamás</i>	a budapesti Eötvös József Gimnázium növendéke, tanára: Imre Flóra
<i>Szabó Cecília Mária</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Marsai Csaba

Minores kategória

I. helyezett

Farkas Márk, a pannonhalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Czákó Tiorné, igazgató: Juhász-Laczik Albin OSB

II. helyezett

Vaskó Csenge, a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Talabér Miklós, igazgató: Kissné Hegedűs Éva

III. helyezett

Tamás Ágoston, a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Piroska, igazgató: Láng György

4. helyezett: *Barátossy Bulcsú*, a budapesti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Szőke Máté, igazgató: Dr. Horváth Bálint
5. helyezett: *Palánki Ágnes*, a váci Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Kalászné Enyedi Krisztina, igazgató: Kalász Ákos
6. helyezett: *Lelkes Artemisz*, a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Piroska, igazgató: Láng György
7. helyezett: *Leiszter Flóra*, a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Piroska, igazgató: Láng György
8. helyezett: *Harmati Borka*, a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Reitter Zsófia, igazgató: Varga Attila
9. helyezett: *Szilágyi Barnabás*, a pannonhalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Czákó Tiborné, igazgató: Juhász-Laczik Albin OSB
10. helyezett: *Schanda Mór Bernát*, a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő, igazgató: Barlay Bence

kiemelt dicséretben részesült

<i>Csikós Tímea</i>	a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Piroska
<i>Kiss Luca Anna</i>	a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Talabér Miklós
<i>Dreska Balázs</i>	a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium növendéke, tanára: Berta Annamária
<i>Széll Botond</i>	a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Piroska
<i>Lendvay Lilla Tímea</i>	a budapesti Budapest-Fasori Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Tasnádi Zsuzsanna
<i>Bartha Zsófi</i>	a váci Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Barcza Csillag
<i>Fekete Bernadett</i>	a debreceni Svetits Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Géczy M. Erzsébet
<i>Maróti-Agóts Máttyás</i>	a budapesti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Szőke Máté
<i>Somogyi Luca</i>	a székesfehérvári Teleki Blanka Gimnázium növendéke, tanára: Gajda Péter
<i>Szabó Kata</i>	a soproni Berzsényi Dániel Evangélikus (Líceum) Gimnázium növendéke, tanára: Jakabné Csizmazia Eszter

dicséretben részesült

<i>Zlinszky Erzsébet</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő
<i>Tóth Petra</i>	a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Talabér Miklós
<i>Bihari Lilla</i>	a váci Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Király Bálint
<i>Kiss Zsófia</i>	a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Némethné Salamon Ágnes
<i>Kocsis Orsolya</i>	a soproni Berzsényi Dániel Evangélikus (Líceum) Gimnázium növendéke, tanára: Jakabné Csizmazia Eszter
<i>Békési Luca</i>	a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Pejtsik Júlia
<i>Gönczy Janka</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő
<i>Joó Levente</i>	a soproni Berzsényi Dániel Evangélikus (Líceum) Gimnázium növendéke, tanára: Jakabné Csizmazia Eszter

Szabó Rebeka

a budapesti II. Rákóczi Ferenc Gimnázium növendéke, tanára: Kukucsáné dr. Szalontai Erika

Szarka Áron

a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Piroska